

ÚRSKURÐARNEFND UM VIÐSKIPTI VIÐ FJÁRMÁLAFYRIRTÆKI

Fjármálaeftirlitið · Suðurlandsbraut 32 · 108 Reykjavík · Sími: 525 2700 · Fax: 525 2727

Ár 2002, miðvikudaginn 2. október, er fundur haldinn í Úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Ragnheiður Bragadóttir, varaformaður, Íris Ösp Ingjaldsdóttir, Ólafur Haraldsson, Ólöf Embla Einarsdóttir og Sölvi Sölvason.

Fyrir er tekið mál nr. 8/2002:

M

gegn

fjármálafyrirtækinu F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Sóknaraðili er M, en varnaraðili er fjármálafyrirtækið F.

Málið barst úrskurðarnefnd 25. júní 2002 með kvörtun lögmanns sóknaraðila dagsettri 21. júní 2002. Kvörtunin var send varnaraðila með bréfi nefndarinnar 25. júní 2002 og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust 25. júlí 2002 með bréfi hans dagsettu 19. júlí 2002. Bréfið var sent lögmanni sóknaraðila með bréfi nefndarinnar 25. júlí 2002 og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir sóknaraðila bárust með bréfi dagsettu 26. ágúst 2002. Nefndin óskaði eftir frekari gögnum og upplýsingum frá varnaraðila með bréfi 5. september 2002. Svar og umbeðin gögn bárust með bréfi varnaraðila dagsettu 13. september 2002.

Málið var tekið fyrir á fundum nefndarinnar 4. og 18. september og 2. október 2002.

II.

Málsatvik.

Hinn 4. apríl 2000 gerðu málsaðilar með sér skiptasamning til sex mánaða. Viðmiðunargreiðsla sóknaraðila miðaðist við fjárhæðir í erlendum myntum, samtals að verðmæti 5.428.960 íslenskar krónur á samningsdegi, en viðmiðunargreiðsla varnaraðila miðaðist við hlut í A að nafnvirði 300.000 krónur, á genginu 18,0065, eða að markaðsvirði 5.401.950 krónur á samningsdegi. Í samningnum segir að viðmiðunarbréfin séu í eigu varnaraðila og að varnaraðili muni selja þau í einu lagi tveimur bankadögum

fyrir lokadag samningsins, hinn 6. október 2000, sem jafnframt var gjalddagi samningsgreiðslna. Þá segir að greiðslum málsaðila skuli skuldajafnað þannig að ekki komi til greiðslu á öðru en mismuninum á greiðsluskyldu samningsaðila. Væru samanlagðar greiðslur sóknaraðila hærri en samanlagðar greiðslur varnaraðila á lokadegi skiptasamningsins skyldi varnaraðili skuldfæra reikning sóknaraðila fyrir mismuninum. Væru samanlagðar greiðslur varnaraðila hins vegar hærri en samanlagðar greiðslur sóknaraðila skyldi varnaraðili greiða mismuninn inn á reikning sóknaraðila. Samkvæmt ákvæðum samningsins gat sóknaraðili óskað eftir framlengingu eða breytingu á samningnum, svo og að samningnum yrði lokað fyrir lokadag samningsins, allt gegn greiðslu sérstakrar þóknunar.

Til tryggingar skilvísri og skaðlausri greiðslu sóknaraðila samkvæmt samningnum setti sóknaraðili að handveði hlutabréf í A að nafnvirði 250.000 krónur, en að markaðsvirði 3.500.000 krónur miðað við gengi 14,0. Samkvæmt skiptasamningnum skyldi verðmæti handveðsins vera að lágmarki 39% af verðmæti viðmiðunarbréfanna við gerð samningsins. Ef verðmæti handveðsins lækkaði niður fyrir fyrrgreint hundraðshlutfall gat varnaraðili krafist þess að sóknaraðili legði fram frekari tryggingu.

Um handveðsetningu fyrrgreindra hlutabréfa var gerður sérstakur samningur dagsettur 4. apríl 2002, sem nefnist: Samningur um handveðsetningu verðbréfa sem eru í vörslu verðbréfadeildar F. Í samningi þessum kemur fram að umrædd verðbréf séu sett veðhafa að handveði til tryggingar skilvísri og skaðlausri greiðslu allra skulda og annarra fjárskuldbindinga veðsala gagnvart veðhafa hverju nafni sem þær nefnast. Í samningnum segir að veðsala sé óheimilt að selja hin veðsettu viðskiptabréf nema andvirði þeirra komi til vörslu veðhafa eða andvirði seldra bréfa gangi til lækkunar á skuldum þeim, sem handveðið eigi að tryggja. Jafnframt segir að verði vanskil á fyrrgreindum skuldum sé veðsala heimilt að nota andvirði hinna veðsettu viðskiptabréfa til fullnustu áðurgreindra skulda og kostnaðar, enda hafi veðhafi áður skorað á veðsala að greiða vanskilin og gefið honum a.m.k. tveggja vikna frest til þess. Einnig kemur fram að ákveði veðhafi að ganga að hinum veðsettu verðbréfum til fullnustu á kröfum sínum skv. framangreindu geti hann látið selja veðandlagið, eins og það sé á hverjum tíma, og ráðstafað söluandvirði þess til greiðslu á kröfu þeirri sem veðandlagið tryggir. Þá segir að veðhafi skuli tilkynna veðsala skriflega um fyrirhugaða sölu hins veðsetta með a.m.k. 10 daga fyrirvara. Að lokum segir að handveðsetning samkvæmt samningnum gildi frá og með undirritun hans og þar til allar skuldir og skuldbindingar, svo og allur kostnaður, sem veðið eigi að tryggja séu að fullu greiddar.

Við lok skiptasamningsins hinn 6. október 2000 hafði gengi bréfa í A lækkað verulega svo að hallaði mjög á sóknaraðila máls þessa við uppgjör á skiptasamningnum.

Málsaðilum ber ekki saman um það hvort sóknaraðili hafi óskað eftir framlengingu á skiptasamningnum. Varnaraðili heldur því fram að sóknaraðili hafi óskað eftir framlengingu á samningnum og hefur lagt fram afrit af tölvupóstbréfum starfsmanns hans til sóknaraðila á tímabilinu 19. október 2000 til 3. apríl 2001 þar sem fyrirhuguð framlenging samningsins og greiðslur í tengslum við hana eru til umræðu. Í ágúst 2001 hafi sóknaraðili tilkynnt varnaraðila að ekki yrði óskað eftir framlengingu og hafi samningnum þá verið lokað miðað við 6. október 2000 í samræmi við ákvæði samningsins. Varnaraðili hafi þá selt viðmiðunarbréfin í A, en gengi þeirra hafi þá verið mun lægra en á lokadegi samningsins og hafi varnaraðili borið það tap. Sóknaraðili mótmælir því hins vegar eindregið að óskað hafi verið eftir framlengingu á samningnum.

Með bréfi 15. október 2001 tilkynnti varnaraðili sóknaraðila að skuld vegna uppgjörs á skiptasamningnum hafi verið í vanskilum frá 6. október 2000. Í bréfinu skorar varnaraðili á sóknaraðila að greiða kröfuna, sem þá nam 3.025.062,07 króna, þá þegar eða í síðasta lagi 30. október 2001, ella yrði gengið að tryggingum og eftirstandandi skuld send í innheimtu hjá lögfræðideild F. Ekki var orðið við greiðslu kröfunnar og hinn 9. nóvember 2001 seldi varnaraðili hin veðsettu hlutabréf í A á genginu 2,25 eða fyrir 571.932 krónur.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili kveður varnaraðila skulda sér 315.589 krónur vegna uppgjörs á skiptasamningi málsaðila. Hann sundurliðar kröfu sína með eftirfarandi hætti:

Bréf seld 06.10. 2000, (nafnverð x gengi) $300.000 \times 11,43 = 3.429.000$ kr.

Bréf seld 21.10. 2000, (nafnverð x gengi) $254.192 \times 9,11 = \underline{2.315.689}$ kr.

Samtals 5.744.689 kr.

Kaupverð bréfa nam samtals 5.429.100 kr.

Mismunur 315.589 kr.

Sóknaraðili kveður kvörtun sína fyrst og fremst lúta að því að varnaraðili hafi ekki selt hin handveðsettu hlutabréf á sama tíma og skiptasamningi málsaðila var lokað. Með vísan til ákvæða handveðsamningsins hafi varnaraðila borið að selja hin veðsettu hlutabréf 15 dögum eftir lok skiptasamningsins eða hinn 21. október 2000 og að miða eigi við gengi bréfanna þann dag.

Hinn óhæfilegi dráttur sem orðið hafi á uppgjöri skiptasamningsins eigi sér enga stoð í samningnum. Í handveðsamningnum sé einungis kveðið á um réttindi varnaraðila og skyldur sóknaraðila, en í takmörkuðum mæli um réttindi sóknaraðila og skyldur varnaraðila. Samningurinn fari því í bága við 17. gr. laga nr. 13/1996 um verðbréfavíðskipti. Þá hljóti það að vera grundvallaratriði að í slíkum samningum sé kveðið á um það hvenær selja eigi handveðið eftir lokadag skiptasamningsins, en að öðrum kosti geti verðbréfafyrirtæki dregið það í mörg ár að ganga að handveðinu á meðan markaðsvirði þess hriðlækkaði. Með slíkum óskýrleika í samningum sé víðskiptamönnum verðbréfafyrirtækja búið mikið óöryggi. Óeðlilegt sé að sóknaraðili beri hallann af því að ekki var kveðið á um þetta atriði í handveðsamningi málsaðila. Eðlilegt sé því að skýra handveðsamninginn með þeim hætti að borið hafi að selja hin veðsettu hlutabréf þegar gengi þeirra fór niður fyrir 14,0, en það hafi verið gengið sem miðað hafi verið við gerð samningsins.

Sóknaraðili heldur því fram, í ljósi yfirburðastöðu varnaraðila við samningsgerðina, að skýra beri fyrrgreinda samninga sóknaraðila í vil og að miða eigi uppgjör þeirra við ofangreindar dagsetningar. Til stuðnings þessu vísar sóknaraðili til 17., sbr. 40. gr. laga nr. 13/1996 um verðbréfavíðskipti og meginreglu samningaréttar um að túlka beri samninga í óhag þess sem hefur yfirburðastöðu við samningsgerð vegna stöðu sinnar og sérþekkingar. Slík túlkun væri einnig í samræmi við 8. gr. laga nr. 87/1998 um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi.

Af hálfu sóknaraðila er því mótmælt að önnur sjónarmið eigi að gilda um handveðsamninga, sem gerðir séu í tengslum við skiptasamninga, en um skiptasamninginn sjálfan. Ófært sé að víðskiptamenn verðbréfafyrirtækja séu algerlega háðir geðþóttaákvörðunum vörsluaðila veðsins um sölu þess. Þá bendir sóknaraðili á það að hlutabréf, sem skráð séu á markaði, sé hægt að selja um leið og ákvörðun er tekin um sölu þeirra og sé sala þeirra því ekki bundin einhverjum hindrunum við afsetningu eins og t.d. fasteignaveð.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Af hálfu varnaraðila er á það bent að samkvæmt grein 8.1. í handveðsamningi málsaðila hafi varnaraðila verið heimilt að nota andvirði veðandlagsins til fullnustu skulda og kostnaðar sem handveðið átti að tryggja. Samkvæmt ákvæðum samningsins hafi varnaraðila borið að skora á sóknaraðila að greiða vanskilin og gefa til þess tveggja vikna frest. Þetta hafi varnaraðili gert með bréfi sínu 15. október 2001. Varnaraðila hafi ekki verið skylt að selja handveðsettar eignir við lok skiptasamningsins, en

handveðsamningurinn hafi sjálfstætt gildi gagnvart skiptasamningnum. Varnaraðila séu engin tímamörk sett í handveðsamningnum um það hvenær ganga beri að handveðinu til lúkningar skuldinni. Í máli sóknaraðila hafi auk þess verið óljóst hvort sóknaraðili hygðist framlengja samninginn eða ekki og skýri það þann drátt sem orðið hafi á innheimtu kröfunnar.

Varnaraðili bendir á að sú almenna regla gildi í kröfurétti að kröfuhafa beri að takmarka tjón sitt og að það séu hvorki hagsmunum veðhafa né veðsala hagfelld að láta veðsetta eign rýrna. Ekki hafi verið fyrirsjáanlegt að hlutabréfamarkaðurinn tæki þá dýfu, sem raun hafi orðið á, og því sé ekki hægt að halda því fram að varnaraðili hafi ekki reynt að takmarka tjón sitt eins og kostur var. Bent er á að sala veðsettra eigna sé nauðungaraðgerð sem ekki sé framkvæmd fyrr en innheimtuaðferðir hafi verið fullreynðar. Af hálfu varnaraðila er því mótmælt að honum hafi borið að selja hin veðsettu hlutabréf færi gengi þeirra niður fyrir það gengi sem skráð sé í handveðsamningnum. Ekki sé kveðið á um slíkt í samningum aðila og kveðst varnaraðili ítreka að eðli handveðsetningar sé ekki greiðsla kröfunnar heldur trygging, komi til vanefnda á þeirri kröfu, sem veðandlagið eigi að tryggja greiðslu á. Gengið, sem skráð sé í handveðssamningnum sé það gengi sem varnaraðili hafi miðað verðmæti tryggingarinnar við, en sé á engan hátt hægt að túlka sem bindandi.

Varnaraðili bendir á að sóknaraðila hafi ávallt verið ljóst að staða samningsins var neikvæð og að honum bæri að greiða mismun samningsgreiðslanna. Þeirri röksemd sóknaraðila að varnaraðila hafi borið að selja hina handveðsettu eign þegar við lok skiptasamningsins sé mótmælt, enda verði það að vera mat veðhafa hverju sinni hvenær eðlilegt sé að grípa til slíkra aðgerða.

V.

Niðurstaða

Svo sem fyrr greinir gerðu málsaðilar hinn 4. apríl 2000 með sér þá tvo samninga, sem um ræðir í máli þessu. Annars vegar var um að ræða skiptasamning til sex mánaða þar sem greiðslur samningsaðila voru annars vegar í erlendri mynd og hins vegar í hlutabréfum í A. Samkvæmt samningnum var gjalddagi hans 6. október sama ár, en þann dag skyldi samningnum lokað nema óskað væri eftir að honum yrði lokað fyrr eða að hann yrði framlengdur eftir umsaminnt lokadag. Verðmæti samningsgreiðslna skyldi annars vegar miðast við sölugengi viðkomandi gjaldmiðla og hins vegar við gengi viðkomandi hlutabréfa, hvorutveggja tveimur dögum fyrir lokadag samningsins. Hins vegar var um að ræða veðsamning þar sem sóknaraðili veitti varnaraðila handveð í hlutabréfum í A til tryggingar greiðslu á skuldum hans hjá varnaraðila, þ.á.m. hugsanlegri

skuld hans samkvæmt fyrrgreindum skiptasamningi. Um tvo sjálfstæða samninga er að ræða og er í hvorugum samningnum vísað til hins um túlkun eða gildi einstakra samningsákvæða.

Samkvæmt ákvæðum veðsamningsins var varnaraðila ekki skylt að ganga að veðinu innan ákveðins tíma, eins og sóknaraðili heldur fram, heldur er þar þvert á mótttekið fram í 10. gr. að handveðsetningin gildi þar til allar skuldir og skuldbindingar, svo og allur kostnaður, sem handveðið eigi að tryggja, séu að fullu greiddar. Í grein 8.2. er og tekið fram að varnaraðila sé heimilt að selja veðandlagið, eins og það sé á hverjum tíma, og ráðstafa söluandvirði þess til greiðslu á kröfu þeirri, sem tryggð er með umræddu handveði. Í grein 8.3. veitir sóknaraðili varnaraðila fullt og ótakmarkað umboð til þess að framselja fyrir hönd sóknaraðila hin handveðsettu hlutabréf, eins og þau eru á hverjum tíma, til hvers þess aðila sem varnaraðili ákveður, þ.m.t. til hans sjálfs. Af ákvæðum þessum er ljóst að varnaraðila voru engin tímamörk sett hvað varðar sölu á veðandlaginu, heldur var honum þvert á móti frjálst að ákveða hvenær hann gekk að veðinu og hvar og hverjum hann seldi hin veðsettu hlutabréf, svo fremi að vanskil hefðu orðið á skuld þeirri sem veðið átti að tryggja og skorað hefði verið á sóknaraðila að greiða vanskilin innan a.m.k. tveggja vikna frests, sbr. grein 8.1. Samkvæmt framlögðum gögnum fullnægði varnaraðili þessum skilyrðum veðsamningsins. Þá verða ákvæði veðsamningsins ekki skilin svo að varnaraðila hafi verið skylt að ganga að veðinu þegar gengi hinna veðsettu hlutabréfa fór niður fyrir gengið 14,0, þ.e. það gengi, sem skráð er í kvittun varnaraðila um móttöku á hinum veðsettu hlutabréfum. Þá ber og að hafa í huga að veðinu var ætlað að tryggja greiðslu á öllum skuldum og fjárskuldbindingum sóknaraðila gagnvart varnaraðila en ekki einvörðungu greiðslu samkvæmt fyrrgreindum skiptasamningi. Þá verður ekki fram hjá því litið að samkvæmt grein 2.3., 4.1. og 7.1. í veðsamningnum gat sóknaraðili óskað eftir því að hin veðsettu hlutabréf yrðu seld og að andvirði þeirra yrði ráðstafað til lækkunar á skuldum þeim, sem tryggðar voru með handveðinu, eða að fjárfest yrði fyrir andvirði þeirra í öðrum verðbréfum og fjárverðmætum. Framlögð gögn benda ekki til þess að sóknaraðili hafi óskað eftir þessu við varnaraðila.

Sóknaraðili heldur því fram að varnaraðili eigi að bera hallann af því að ekki var kveðið á um það í veðssamningi málsaðila hvenær selja átti veðandlagið eftir lokadag skiptasamningsins. Ekki er unnt að fallast á þetta enda er það forsenda þess að fullnusturéttur veðhafa skapist að um vanefnd af hálfu skuldara sé að ræða. Hér verður að hafa í huga að veðréttindi eru tryggingarréttindi, sem gegna því hlutverki að tryggja það að greiðsla fari fram, eftir atvikum þegar skuldari er kominn í greiðsluþrot. Veðhafi og veðsali hafa báðir hag af því að veðbandalagið rýrni ekki í verði og er alls óvíst að

hagsmunum veðsala sé betur borgið ef veðhafa er gert skylt að ganga að veðinu innan ákveðins tíma.

Með vísan til alls ofangreinds er niðurstaða nefndarinnar sú að hafna beri kvörtun sóknaraðila í máli þessu.

ú r s k u r ð a r o r ð :

Kvörtun sóknaraðila, M á hendur fjármálafyrirtækinu F, er hafnað.

Reykjavík, 2. október 2002

Ragnheiður Bragadóttir

Íris Ösp Ingjaldsdóttir

Ólafur Haraldsson

Ólöf Embla Einarsdóttir

Sölvi Sölvason